

Messadi pertuccont il rapport final tier il maletg empalont dil territori communal MTC

Preziau signur president dil parlament
Stimadas parlamentarias, stimai parlamentararis

Dapi la fin 2019 ei il maletg empalont dil territori communal MTC vegnius elaboraus en quater pass da lavur cun integrar la populaziun. Ussa vegn in rapport vast presentaus al parlament per prender per enconuschientscha. Tal fixescha las lingias directivas per in svilup plein qualitad, arva perspectivas e survescha sco rom d'orientaziun all'autoridad da planisaziun. Sco gronda vesta generala ei il MTC il fundament concepziunal per la planisaziun d'utilisaziun.

Prescripziuns e finamiras surordinadas¹

Sebasond sin la lescha davart la planisaziun dil territori ch'ei vegnida revidida parzialmein ed ils capetels 2 e 5 dil plan directiv cantunal surluvrai ein las vischnauncas dil cantun Grischun obligadas da fixar lur orientaziun strategica per il svilup dils habitadis per la proxima perioda da planisaziun sco era las acziuns centralas (incumbensas, projects) ch'ein colligiadas cun tala, en in MTC. Sin quella basa ed autras dil MTC han las vischnauncas silsunter da surluvrar lur planisaziun locala.

Muort las prescripziuns surordinadas (denter auter la lescha davart la planisaziun dil territori revidida parzialmein, il plan directiv cantunal revidiu parzialmein) vegnan il svilup dils habitadis endadens, renovaziuns da habitadis ed ils camps d'acziun, ch'ein colligiai cun talas, tematisai prioritarmein el MTC.

Il MTC ed il process d'elaboraziun corrispudent possibiliteschan allas vischnauncas

- › da sondar lur libertad d'agir el rom dallas cundiziuns pertuccont la cuntrada, l'urbanisaziun e l'infrastructura tenor las circumstanzas cantunales e regionalas,
- › da definir lur finamiras per l'orientaziun futura,
- › da presentar lur spetgas resp. lur maletgs da mira dil svilup dil territori aspirau a liunga vesta,
- › d'accordar ils temas habitadis, spazi liber/cuntrada e traffic,
- › da tschaffar e segirar las qualitats historic-culturalas e territorialas dils habitadis existents sco era da presentar lur renovaziun e completaziun e
- › d'elaborar ina basa vasta per la planisaziun d'utilisaziun che suonda cun risguardar corrispudentamein ils acturs relevants.

Strategia cumplexsiva da cultivaziun e da svilup, denton era plattformuorma da discussiun

L'entschatta 2014, cura che la gronda conferenza dalla populaziun ha giu liug ella vischnaunca cun differents camps da temas, era quasi tut aunc niev ed in sentiment da communitad era lontans. Schinavon fuorman l'elaboraziun dil MTC e cunzun la fasa intensiva dalla cooperaziun publica digl

---

¹ Extract dil muossavia "maletg empalont dil territori communal", Uffeci per il svilup dil territori, 2018.

atun 2020 era ina part dil process d'emprender da scuvrir el niev territori tut il colligiont, special e niev. Mirau aschia ei il MTC era ina plattafuorma da sentupar e discutir per dar communablamein ina fatscha alla nova vischnaunca gronda cun sia formaziun da habitadis aschi vasta sco diversa. Denton, il MTC ei era in invit ed ina schanza da s'occupar cun gust cun siu agen spazi da viver e da scaffir potenzials custeivels per il futur. Enstagl da cumbatter encunter il vent dallas restricziuns, vulein nus tschentar la tenda el vent e nezegiar las pusseivladads ch'ei avon maun. Quei spért duei buffar atras il MTC dalla vischnaunca Ilanz/Glion, perquei stattan treis finamiras el center che caracteriseschan la structura dil MTC:

- Il MTC duei demussar las fassettas preziasas dils 13 maletgs dil habitadi sco era ils elements che promovon l'identitad e rinforzeschan nies plascher vid quella cultura da baghegiar (analisa dils maletgs dil vitg);
- Cun il MTC duein perspectives vegnir aviartas ed impuls vegnir dai, co basegns ed ideas san il futur vegnir realisai sut igl aspect d'in svilup anenviars da qualitad e dalla renovaziun digl existent (tesas en fuorma dad ideas directivas);
- Il MTC furnescha instrucziuns d'agir, co il svilup dil habitadi sa vegnir realisaus concret. Ellas sedrezzan alla vischnaunca, denton era a patruns da construcziun e possessurs da terren interessai (instrucziuns d'agir).

Per contonscher quei, ei il concret e comprensibel staus el focus, buca la teoria abstracta ni la valeivladad generala. Il MTC duei vegnir localisau e verificau concretamein, cun la resca ch'ils exempels e projects directivs san era provocar, irritar ni vilentar. Denton mo el concret selai la percepsziun gizzar, selain ils temas purtar dil scalem general sin in scalem real e selain las mesiras ni las directivas d'agir discussiunar a moda ligionta. Ei schai ella natira dalla causa che buca tuts vegnan ad esser d'accord cun tut las parts da quei maletg dil futur. Quei han era ils discuors e las discussiuns interessantas mussau el rom dalla vasta cooperaziun publica. En quei connex ein fricziuns ed irritaziuns sepresentadas, tuttina sco apprezzaziuns, novas ideas e bia energia da sviluppar vinavon la vischnaunca cul spért dallas qualitads existentas.

Procedura en quater pass

Element I	Procuraziun e visiun dallas basas, elaboraziun dallas materialias statisticas, elaboraziun dalla metodica, definiziun dalla dimensiun e finamiras, inspecziun, examinaziun, recepsziuns (settember 2019 entochen october 2019)
Element II	Concept strategia da habitadis e cultivaziun en fuorma da plans d'acziun sin fundament d'ina perscrutaziun dall'architettura locala (november 2019 entochen mars 2020)
Element III	Elaboraziun dils projects directivs e derivaziun dallas enconuschientschas per instrucziuns d'agir, elaboraziun sboz dil rapport (avrel 2020 entochen uost 2020)
Element IV	Preexaminaziun entras igl Uffeci per il svilup dil territori Grischun, cooperaziun publica cun sera d'informaziun publica, exposiziun, quater ateliers ed inoltraziuns da cooperaziun, silsuenter surluvrar il rapport (settember 2020 entochen mars 2021)

Posiziun giuridica e cumpetenza d'approbaziun MTC

Il MTC presenta in maletg empalont tenor art. 20 al. 4 dalla lescha cantunala davart la planisaziun dil territori che ha tenor il dretg cantunal negin character ligiont per las autoritads. Corrispudentamein existan era negins mieds legals. Fussen las autoritads ligiadas, havess quei consequenzas relevontas sin tut ils organs dalla vischnaunca ch'ei incaricai cun incumbensas davart la planisaziun. Il princip dad esser ligiaus, munta era ch'il parlament communal e la cuminonza da votants fussen ligiai sco

organs dalla vischnaunca. Cunquei che la descripciun d'ina basa da planisaziun, pia per exempel dil MTC, survegn ina gronda muntada cun esser ligionta per las autoritads, fuss quei da relaschar ella lescha da baghegiar.

Il MTC fuorma denton ina basa da planisaziun essenziala per il svilup aspirau dil territori ed in rom d'orientaziun per l'autoritat d'orientaziun, ch'ei vala da risguardar. Ina realisaziun giuridicamein valeivla e ligionta per las proprietarias ed ils proprietaris ha liug ella revisiun dalla planisaziun locala che sebase sin tala. En quella procedura vegn puspei fatg diever dils instruments da cooperaziun e mieds legals usitai.

En art. 12 al. 2 resp. 4 dalla lescha da baghegiar futura dalla vischnaunca Ilanz/Glion ei il parlament communal responsabels per il relasch e la midada dil MTC. La lescha da baghegiar ei vegnida approbada entras la cuminonza da votants all'urna ils 9 da fevver 2020. L'approbaziun entras la Regenza ei aunc pendent. Corrispudentamein ei la lescha da baghegiar aunc buc en vigur e sa buca vegnir utilisada. Quei succeda pér cun l'approbaziun entras la Regenza. Cunquei ch'igl ei aunc da sclarir numerus puncts el rom dalla procedura d'audiziun e la tiarz'exposiziun publica ch'ei colligiada cun ella, cuoza quella procedura aunc in temps. Il medem mument eis ei igl interess dalla vischnaunca, da realisar l'obligaziun tier la realisaziun dalla reducziun dallas zonas da baghegiar ch'ei in memia grondas enteifer in temps limitau. Cheutier ei il MTC ina basa indispensabla. Pertgei pér lu sa la zona da planisaziun, ch'ei vegnida relaschada igl onn 2018, sur las surfatschas da reducziun potenzialas ordeifer igl intschess communal per gronda part surbaghegiu vegnir abolidas.

In sclariment giuridic ha mussau che la responsabladad schai tochen lu tenor dretg cantunal e regional els mauns dalla suprastanza communal. Il dretg cantunal sclauda ina delegaziun, cunquei che las prescripciuns digl art. 37 al. 4 dalla lescha communal dil cantun vegnan buc ademplidas, suenter la quala la suprastanza communal sa sulettamein delegar ina decisiun che schai en sia cumpetenza ad in organ surordinau, sche quei semuossa per motivs objectivs e muort ina situaziun extraordinaria sco indispensabel. Cunquei che numerusas vischnauncas grischunas – sebasond sin la cussegliazion digl Uffeci per il svilup dil territori e la lescha da sboz dall'Associaziun grischuna per il svilup territorial – prevesan la responsabladad per il relasch dil MTC tier la suprastanza, ei negin motiv objectiv avon maun.

Muort la regulaziun dalla responsabladad ella nova lescha da baghegiar e dalla funcziun generala da survegionza dil parlament communal, ei la suprastanza communal tuttina digl avis, ch'igl ei adattau da presentar il MTC al parlament communal per prender per enconuschientscha.

Proposta

Sin fundament dallas explicaziuns precedentas fa la suprastanza communal la suandonta proposta al parlament communal:

- prender per enconuschientscha il maletg empalont dil territori communal MTC.